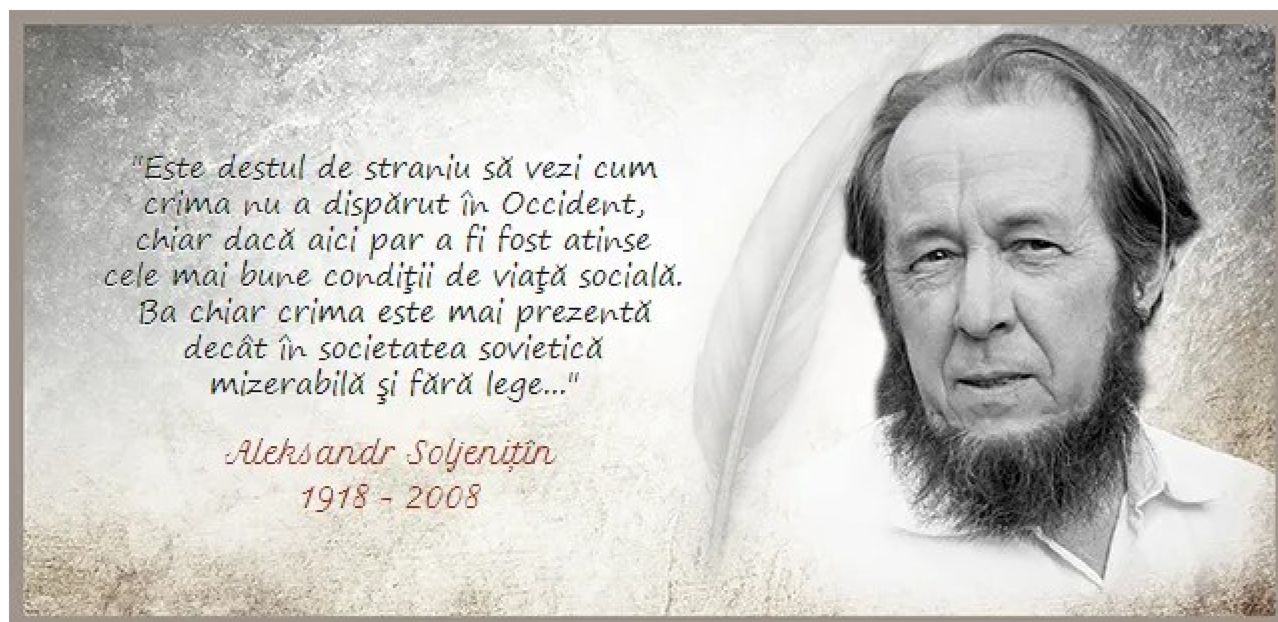
„Asta chiar că n-o să i-o mai ierte nimeni!” Discursul lui Alexsandr Soljenițîn la Universitatea Harvard (8 iunie 1978)

Traducere și introducere de Razvan Ionescu

Sursa: http://www.culturavietii.ro/2017/03/13/asta-chiar-ca-n-o-sa-i-o-mai-ierte-nimeni-discursul-lui-alexsandr-soljenitin-la-universitatea-harvard-8-iunie-1978/

Cară-te de aici, Soljenițîn!

Doua au fost marile discursuri cu care Aleksandr Soljenitin a scandalizat America si Europa Occidentala, devenind de atunci incolo, pentru cei mai multi, un indezirabil.

Unul a fost rostit in **Franta**, la **Vendée**, pe o ploaie infernala, in fata catorva mii de oameni, in toamna lui **1993**, cu prilejul comemorării a **200 de ani de la primul mare genocid din istoria moderna a lumii**, pe care Soljenitin l-a denuntat fara menajamente, aratand tuturor abominabila crima a Revolutiei Franceze, ce masacrase cel putin 117.000 de crestini (cf. Le livre noir de la Révolution Français, Cerf, 2008).

Celalalt discurs, rostit la 8 iunie **1978**, cu prilejul sedintei solemne de sfirsit de an la **Universitatea Harvard**, a declansat un potop de invective si rastalmaciri. Cu toate ca refuzase o data invitatia, in 1975, la fel cum facuse in ultima vreme cu alte cateva sute de invitatii asemanatoare, de data aceasta marele disident rus accepta. Trecusera doi ani de cand nu mai luase cuvantul in public, iar temperamentul sau il indemna s-o faca iarasi. Aflat de 4 ani in

Occident, sfartecase fara preget, prin scris si viu grai, comunismul, dar in acelasi timp aflase, in noua lume in care isi traia acum exilul, lucruri primejdioase si nelinistitoare, pe care simtea ca nu le mai poate trece sub tacere. Asa ca s-a gandit ca discursul de la Harvard sa fie dedicat slabiciunilor Occidentului. L-a pregatit cu grija, inca de la inceputul primaverii.

Pe masura ce ii traducea discursul in limba engleza si-l dactilografia, I. A. Ilovaiskaia, o colaboratoare a sa si buna cunoscatoare a lumii occidentale, ii repeta sotiei scriitorului rus doar unul si acelasi lucru: **'Asta chiar ca n-o sa i-o mai ierte nimeni!'.** Cei 25.000 de oameni care l-au ascultat la Universitatea Harvard vreme de un ceas, ramanand neinduplecati in ploaia de vara, se asteptau, desigur, ca de obicei, la un discurs anticomunist. Numai ca autorul Arhipelagului Gulag (**Gulag** fiind prescurtarea lui **G**lavnoe **U**pravlenie **Lag**herei – 'Directia Principala a Lagarelor') le-a vorbit despre cu totul altceva: despre neglijarea reperelor morale autentice din politica si societatea occidentala, despre derapajul notiunii de libertate catre libertinaj si dezlantuirea patimilor, despre estomparea constiintei raspunderii omului in fata lui Dumnezeu si a societatii, despre 'Drepturile omului' ridicate pe un piedestal atit de inalt incit distrug drepturile societatii si chiar societatea insasi, despre lasitatea politicienilor si a intelectualilor, despre presa care isi inchipuie ca totul ii este permis, despre dictatura modei politice si a ideilor la moda in detrimentul adevaratei libertati de opinie, fapt ce conduce la o surprinzatoare uniformitate de opinii!

'Aici i-am enervat eu cel mai tare' – avea sa recunoasca ironic Soljenitin, care a aratat auditoriului cum aceeasi concept despre lume izvorata din rationalismul umanist domneste si in Apusul capitalist ca si in Rasaritul comunist. Iar in fata fortelor Raului care si-au pornit atacul final omenirea nu mai are alta sansa decat sa redescopere valorile morale, ridicandu-se la o noua treapta de gandire, la o noua etapa antropologica. 'Nimeni, pe acest Pamint, nu mai are alta solutie decit sa se ridice spre inaltimi', asa isi incheia Aleksandr Soljenitin faimosul sau discurs de la Harvard.

Apoi, **vreme de doua luni, s-a dezlantuit o adevarata urgie**. Comentatori politici, jurnalisti, politicieni, intelectuali s-au napustit asupra disidentului rus. Pana si sotia presedintelui Jimmy Carter a intervenit in mod special la Clubul National de Presa, pentru a spune ca nu exista in America nici o decadenta spirituala, ci dimpotriva, o inflorire in toate directiile. Toti, care mai de care, bateau cu frenezie campii spunand: 'A adus un deserviciu pacii prin apelul sau la razboiul sfint', sau: 'A aratat ca nu e nici crestin, nici intelectual, ci doar un cinic provocator de razboaie, animat de dorinta de razbunare', sau: 'Americanii sunt de vina ca primesc si incurajeaza atitia imigranti din Europa de Est, purtatori ai unui spirit razbunator', sau: 'Partizan al razboiului rece / Fanatic Mistic ortodox / Doctrinar feroce / Romantic al politicii / Radicalism conservator / Discurs reactionar / Nu vede rostul libertatii, iar rostul

democratiei i se pare foarte relativ / O voce care iese din trecut / Un slavofil din secolul al XIX-lea / Nu i-am publicat oare cartile? De ce nu ne este recunoscator?!' – si tot asa mai departe.

In sfarsit, erau si o sumedenie de recomandari practice, dintre care una revenea cu obstinatie: **'Daca nu-ti place pe-aici, cara-te!'**. Dupa ce lucrurile s-au mai calmat si au inceput sa apara comentarii mai echilibrate, marele scriitor rus avea sa marturiseasca, nu fara oarecare amaraciune: 'Pina la discursul de la Harvard, imi inchipuisem cu naivitate ca traiesc intr-o tara unde poti spune ce vrei, fara a flata societatea inconjuratoare. Dar, in realitate, si democratia asteapta sa fie flatata. Cita vreme indemnasem lumea in U.R.S.S., totul era in regula – dar in SUA? Cara-te de aici, Soljenitin!'.

Oare de cate ori viata sau semenii i-au spus , cu voce tare, ori numai in gand, celui care a fost dizidentul veacului trecut: 'Cara-te de aici, Soljenitin!'? A luptat pe front, cu arma in mana, impotriva nazismului, ca apoi sa il critice pe Stalin si comportamentul soldatilor rusi dupa capitularea germana. In **1945**, cand avea 27 de ani, a fost **arestat** in Prusia Orientala in urma interceptarii unei astfel de corespondente. 'Cara-te de aici, Soljenitin!'. Anchetat la Lubianka si Butirki, capata **8 ani de lagar de munca**. Din nou, 'Cara-te de aici, Soljenitin!'. Intr-unul dintre lagarele de reeducare de la Karaganda **i se descopera o tumoare maligna**. De asta-data viata insasi pare sa-i fi strigat: 'Cara-te de aici, Soljenitin!'. Si totusi scapa ca prin minune. Eliberat in 1953, cu doar cateva saptamani inainte ca Stalin sa moara, **e exilat pe viata in Asia Centrala**. Din nou, 'Cara-te de aici, Soljenitin!'.

Incepe sa scrie. Dar dupa ce povestirea O zi din viata lui Ivan Denisovici, o prima marturie din lagarele de concentrare, vede lumina tiparului la interventia lui Hrusciov (interesat doar sa-si rezolvele problemele interne de putere, descotorosindu-se de stalinism si de oamenii lui), incep sa i se confiste manuscrisele. **Breasla scriitorilor e revoltata de felul sau de a scrie**. Printr-o scrisoare adresata Uniunii Scriitorilor, Mihail Alexandrovici Solohov, autorul romanului Pe Donul linistit si laureat al Premiului Nobel pentru Literatura (1965), cerea ca Soljenitin 'sa nu mai fie lasat sa se mai apropie de vreo unealta de scris' In cele din urma, e **dat afara din Uniunea Scriitorilor**. Asadar, din nou, 'Cara-te de aici, Soljenitin!'. Apoi **este expulzat din Uniunea Sovietica si i se retrage cetatenia**. 'Cara-te de aici, Soljenitin!' Abia tarziu, Gorbaciov (pe care nu l-a simpatizat) ii va reda cetatenia in vara lui 1990, dar se va intoarce abia 4 ani mai tarziu. Refuza o decoratie de la Eltin (pe care l-a dispretuit) si se apropie in niste limite de Putin, caruia i-a apreciat mai ales efortul de restaurare a demnitatii poporului rus, umilit nu numai de comunism, ci si de prabusirea lui. Limitele si le explicase, intr-un fel, inca din *1973, in* 'Scrisoarea catre conducatorii URSS': 'Nu trebuie sa tindem spre supradimensionarea statului, ci catre o clarificare spirituala a duhului care a mai ramas in el'.

La urma urmei, cine a fost Aleksandr Soljenitin? Si de ce a suparat el pe toata lumea, ramanand vesnicul disident? A fost un nationalist, asa cum s-au precipitat multi sa-l eticheteze? Un dusman al liberalismului? Un nostalgic slavofil? Cred ca Soljenitin a fost mai mult decat toate astea. **A fost un mare scriitor rus 'cu frica lui Dumnezeu', un crestin care si-a asumat pina la capat, conditia si spiritul Evangheliei**. Pentru societatea romaneasca de astazi, discursul sau rostit cu 30 de ani in urma la Universitatea Harvard este cu atat mai zguduitor cu cat nu reprezinta catusi de putin o intoarcere in trecut, ci o oglinda necrutatoare, care ne arata chipul schimonosit al prezentului. Ne sunt la fel de familiare si observatiile lui Soljenitin ca si urgia ce a urmat. Pentru noi, toate se intampla acum. De aceea nu-mi fac nici un fel de iluzii. Asa cum adevarul ramane acelasi, aceleasi vor fi si reactiile. Dar ceea ce va ramane peste vremi este ecoul cuvintelor uneia dintre cele mai tari constiinte ale lumii noastre, care, constienta de fragilitatea naturii umane, **se ruga la vremea scrisului astfel:**

'Multe lucruri, chiar apropiate, imi scapa: mana Celui Preainalt ma va corecta inca in multe lucruri. Dar aceasta nu ma mahneste. Aceasta ma si bucura, aceasta ma si intareste in credinta ca nu concep si nu conduc eu totul, ca eu nu sunt decat o sabie bine ascutita atarnand deasupra fortei impure, o sabie vrajita, capabila s-o taie in bucati si s-o imprastie in cele patru vanturi. **Ajuta-ma, Doamne, sa nu ma frang lovind! Sa nu alunec din mana Ta!**' (Vitelul si Stejarul, 1973).

Soljenitin a reprezentat, intr-un fel, paradigma paradoxului existentei crestine. O existenta petrecuta pe pragul dintre 'deja' si 'nu inca'. Pentru crestini Hristos a venit, e deja aici, dar Imparatia lui Dumnezeu, inca nu. **Pe fasia ingusta a acestui prag, crestinul isi cultiva atent, cu precadere, discernamantul** (**dreapta socotinta** sau **darul deosebirii**), ramanand vesnicul disident al unei lumi careia adevarata Imparatie n-are cum sa-i apartina, dar pe care el, crestinul, e dator sa o parcurga iubind-o si mustrand-o neobosit, cu nadejdea celui care **stie ca prin ceea ce face in aceasta lume poate dobandi armonia pasnica a vesniciei.**

La varsta de 89 de ani, in noaptea de 3 spre 4 august a anului 2008, Aleksandr Soljenitin 's-a carat' in sfarsit 'de aici', din lumea aceasta. Trupul sau, ocrotit in randuiala de slujitori ai Bisericii, s-a lasat coborat in pamantul unei manastiri din tara pe care a iubit-o, dar sufletul lui, cu si guranta, s-a urcat pe inaltimi! **Un crestin**, unul dintre cei multi din lumea asta mare, **care a stiut ca e de datoria lui sa se lupte pe fata cu Raul, domolindu-l, fie si numai 'pana la o *vreme'*,** *in nadejdea ca va putea respira candva aerul tare si rarefiat din altitudinea Imparatiei.*

https://www.youtube.com/watch?v=WuVG8SnxxCM – 1978-06-08 - Harvard Address

Sincer, sunt foarte fericit ca ma aflu aici, in mijlocul vostru, cu prilejul celei de-a 327-a aniversari de la infiintarea acestei atat de vechi si de ilustre universitati. **Deviza Harvard-ului este VERITAS. Adevarul insa e foarte rar placut auzului; el este mai intotdeauna amar. Discursul meu de astazi contine o parte de adevar. Vi-l aduc fiindu-va prieten, nu adversar.** Acum 3 ani am fost adus in S.U.A. sa spun lucruri care au fost respinse, care au parut inacceptabile. Azi sunt numerosi cei care le consimt.

Căderea 'elitelor'

Pentru un observator din exterior, declinul curajului este, poate, caracteristica cea mai puternica a Apusului. Lumea occidentala si-a pierdut curajul civic, atat in ansamblu, cat mai cu seama in fiecare tara, in fiecare guvern si, desigur, in Organizatia Natiunilor Unite. Acest declin al curajului este sensibil mai cu seama in patura conducatoare si predominant in patura intelectuala, de unde senzatia ca intreaga societate este lipsita de curaj. Politicienii si intelectualii in mod deosebit manifesta aceasta slabiciune, aceasta sovaiala, in actiunile lor, in discursuri si mai ales in consideratiile teoretice pe care le ofera cu solicitudine, tocmai pentru a demonstra ca acest fel al lor de a actiona, care fundamenteaza politica unui stat pe lasitate si servilism, este unul pragmatic, rational, legitim, situandu-se chiar la o anume altitudine intelectuala si chiar morala. Acest **declin al curajului**, care, pe ici pe colo, merge pana la pierderea oricarei urme de barbatie, este subliniat cu o ironie aparte de cazurile politicienilor si/sau intelectualilor cuprinsi de un acces subit de vitejie si de intransingenta, in fata guvernelor slabe, a tarilor slabe pe care nu le sustine nimeni sau ale miscarilor condamnate de toti si incapabile de orice riposta. In schimb, limbile li se usuca si mainile le intepenesc atunci cand se afla in fata guvernelor puternice, a fortelor amenintatoare, in fata agresorilor si a Internationalei terorii. **Mai este cazul sa amintim ca declinul curajului a fost intotdeauna socotit ca semnul premergator al sfarsitului?**

Atunci cand s-au format statele occidentale moderne, a fost stipulat ca principiu faptul ca guvernele se afla in slujba omului, a carui viata este orientata spre libertate si cautarea fericirii (lucruri evidentiate de catre americani in Declaratia de Independenta). Astazi, in sfarsit, dupa atatea decenii de progres social si tehnic, s-a ajuns la indeplinirea acestei aspiratii: un Stat care sa asigure bunastarea generala. Fiecare cetatean si-a vazut libertatea atat de mult dorita, calitatea si cantitatea bunurilor materiale ce-i stau la dispozitie, pe care oricand poate sa si le procure, cel putin teoretic, o fericire completa, dar o fericire in sensul unei saraciri, daca avem in vedere felul in care s-au scurs aceste decenii.

O societate în depresie

In tot acest timp a fost neglijat un detaliu psihologic: **dorinta de a poseda mereu mai mult si de a avea o viata si mai buna**, iar lupta permanenta pentru acestea a intiparit pe numerosi obraji din Apus, trasaturile adanci ale anxietatii si chiar ale depresiei, cu toate ca e obisnuit fireste, sa ascunda cu grija astfel de sentimente. Aceasta competitie intensa si activa sfarseste prin a acapara gandirea umana, nedeschizand deloc lumii calea spre libertatea unei cresteri spirituale.

Independenta individuala in fata mai multor forme de presiune a fost garantata de stat, majoritatea oamenilor a beneficiat de bunastare la un nivel pe care parintii si bunicii lor nu si l-au putut imagina; a devenit posibila cresterea tinerilor in conformitate cu aceste idealuri, de a-i pregati si chema la dezvoltarea fizica, la fericire, la divertisment, la posesia de bunuri materiale si bani, la recreere, la o libertate practic nelimitata in alegerea placerilor. Pentru ce sa renunte la toate astea? In numele a ce sa-si riste pretioasa existenta pentru apararea binelui comun, mai cu seama cand, in mod suspect, securitatea nationala ar trebui aparata undeva, intr-o tara indepartata?

Biologia insasi ne invata ca un nivel exagerat de confort nu este bun pentru organism. Astazi confortul vietii din societatea occidentala incepe sa-si dea de-o parte masca vatamatoare. Societatea occidentala si-a ales tipul de organizare cel mai potrivit scopurilor ei, o organizare pe care as numi-o legalista. Limitele drepturilor omului si ale binelui sunt fixate in cadrul unui sistem de legi; aceste limite insa sunt foarte relative. Occidentalii au dobandit o impresionanta usurinta in a utiliza, interpreta si manipula legea, in acelasi timp in care legile tind sa devina mult prea complicat de inteles pentru o persoana de nivel mediu, fara sprijinul unui specialist. Orice conflict este rezolvat prin recurgerea la litera legii, cea care trebuie sa-si spuna ultimul cuvant. Daca cineva se situeaza pe un punct de vedere legal, nimic nu i se poate opune; nimeni nu-i poate atrage atentia ca s-ar putea afla totusi intr-o situatie ilegitima. De neconceput sa-i vorbesti despre jena, retinere sau renuntarea la aceste drepturi; cat despre a-i cere vreo jertfa sau un gest dezinteresat, asta ar parea cu totul absurd. Nu vom auzi niciodata vorbindu-se despre o abtinere, o renuntare de buna voie. Fiecare lupta pentru a-si extinde propriile drepturi pana la limita extrema a cadrului legal.

‘Mediocritate spirituală’

Toata viata mea am trait sub un regim comunist si pot sa va spun ca o societate fara o raportare legala obiectiva este ceva absolut ingrozitor. **Insa o societate bazata doar pe litera legii, fara sa mearga putin mai departe, esueaza lipsindu-se de folosirea in propriul ei beneficiu a unui spectru**

mult mai larg de posibilitati umane. Litera legii este prea rece si prea formala pentru a avea o influenta benefica asupra societatii. Cand intreaga viata, in ansamblul ei, este intesata de relatii in spiritul legii, se degaja o atmosfera de mediocritate spirituala care paralizeaza si cele mai nobile elanuri ale omului. Si va fi pur si simplu imposibil sa facem fata provocarilor secolului nostru, inarmat amenintator, doar cu armele unor structuri sociale legaliste. Astazi societatea occidentala ne arata ca imparateste peste o inegalitate intre libertatea de a indeplini binele si libertatea de a savarsi raul. Un barbat de Stat care vrea sa faca un lucru efectiv constructiv pentru tara sa trebuie sa actioneze cu o sumedenie de precautii, chiar cu timiditate, am putea spune. Inca de la inceput se izbeste frontal de mii de critici pripite si iresponsabile. Se afla expus constant directivelor Parlamentului European si presei. Trebuie sa-si justifice pas cu pas deciziile, cat de bine sunt intemeiate si lipsite de cea mai mica greseala. Iar un om exceptional, de mare valoare, care are in cap proiecte neobisnuite si neasteptate, nu are nici o sansa sa se impuna. Inca de la inceput i se vor intinde mii de capcane. Rezultatul e ca mediocritatea triumfa sub masca restrictiilor democratice. E usor sa subminezi de oriunde puterea administrativa si, de fapt, ea chiar s-a diminuat considerabil in toate tarile occidentale. Apararea drepturi lor individuale a capatat asemenea proportii, incat societatea ca atare se afla acum complet lipsita de aparare impotriva oricarei initiative. **In Apus este timpul de a apara nu atat drepturile omului, cat mai cu seama indatoririle sale.**

Pe de alta parte, **s-a acordat un spatiu nelimitat unei libertati distructive si iresponsabile.** Se adevereste ca societatea nu are decat infime mijloace de aparare in fata prapastiei decadentei umane, bunaoara in ceea ce priveste proasta folosire a libertatii in materie de violenta morala asupra copiilor, prin filme care abunda in pornografie, crime si groaza. Se considera ca toate acestea fac parte din ceea ce numim libertate si ca poate fi contrabalansata, teoretic, prin dreptul pe care acesti copii il au sa nu se uite sau sa respinga asemenea spectacole. Organizarea legalista a vietii si-a dovedit astfel propria sa incapacitate de a se apara impotriva eroziunii raului.

Evolutia a fost treptata, insa pare sa fi avut ca punct de plecare binevoitoarea conceptie umanista conform careia omul, stapan al lumii, nu poarta in sine nici un fel de samanta a raului, si tot ceea ce existenta noastra ne ofera in materie de viciu este pur si simplu rodul sistemelor sociale gresite, ce trebuie amendate si corectate. Totusi, **este destul de straniu sa vezi cum crima nu a disparut in Occident, chiar daca aici par a fi fost atinse cele mai bune conditii de viata sociala. Ba chiar crima este mai prezenta decat in societatea sovietica mizerabila si fara lege.**

Media confecţionează un ‘spirit al vremii’

Desigur, **presa se bucura si ea de cea mai mare libertate. Dar ce folos?** Ce responsabilitate se exercita asupra jurnalistului sau jurnalului, la intalnirea cu cititorii sai, ori cu istoria? In cazul in care acestia au fost inselati prin divulgarea unor informatii sau concluzii false, ori chiar au contribuit la erori ce s-au comis la cel mai inalt nivel de Stat, exista un singur caz de jurnal sau jurnalist care sa-si fi exprimat public regretul? Nu, bineinteles ca nu, asta ar afecta vanzarile. Din asemenea erori, care pot provoca tot ce e mai rau pentru o natie, jurnalistul ‘se scoate’, scapa intotdeauna. Avand in vedere ca este nevoie de o imediata si credibila informare, el se vede nevoit sa recurga la zvonuri, conjuncturi, ipoteze, pentru a umple golurile, si nimic din toate astea nu e dat la o parte; insa minciunile astea se instaleaza in memoria cititorului. Cate judecati pripite, fara discernamant, superficiale si inselC4toare sunt astfel emise zilnic, revarsand tulburare asupra cititorului si lasandu-l prada ei? Presa poate juca rolul de opinie publica sau de a amagi. Asa se face ca vedem teroristi zugraviti cu trasaturile unor eroi, secrete de Stat ce ating securitatea nationala divulgate in piata publica, sau amestecul fara pic de rusine in viata intima a persoanelor cunoscute, in virtutea sloganului ‘**Toata lumea are dreptul sa stie tot**’. Numai ca este **un slogan ipocrit**, al unei societati ipocrite. De o mult mai mare valoare este confiscarea acestui drept, dreptul oamenilor de a nu sti, de a nu vedea sufletul lor dumnezeiesc sufocat de barfe, prostii si vorbe in vant. O persoana care duce o viata plina de truda si sens nu are deloc nevoie de acest suvoi apasator si neintrerupt de informatii. […]

Alt lucru care nu va scapa observatorului sosit din Estul totalitar, cu presa sa riguros univoca: descoperirea unui curent general de idei privilegiate in sanul presei occidentale in ansamblu, un fel de spirit al vremii, dupa criterii de judecata recunoscute de toti, de interese comune, suma acestora dand sentimentul nu al unei competitii, ci al unei uniformitati. Exista poate o libertate nelimitata a presei, dar cu certitudine nu si una pentru cititor. Ziarele nu fac decat sa transmita cu putere si emfaza toate aceste opinii care nu contrazic curentul de opinie dominant. Fara sa aiba nevoie de cenzura, curentele de gandire, de idei la moda sunt separate cu grija de cele care nu le canta in struna, iar acestea din urma, fara a fi propriu-zis interzise, nu au decat putine sanse sa patrunda printre celelalte reviste literare si periodice, ori chiar sa fie transmise in invatamantul superior. Studentii vostri sunt liberi in sensul legal al termenului, dar sunt prizonierii idolilor purtati goi de entuziasmul modei. Fara sa fie vorba, ca in Est, de o violenta fatisa, aceasta selectie operata de moda, aceasta nevoie de a te conforma modelelor standardizate, impiedica pe ganditorii cei mai originali sa-si aduca contributia lor la viata publica si provoaca aparitia unui primejdios spirit gregar, care se opune unei cresteri in adevaratul sens al cuvantului. In S.U.A. mi s-a intamplat

sa primesc scrisori din partea unor persoane de o eminenta inteligenta poate un profesor de la un mic colegiu uitat, care ar fi putut contribui mult la renasterea si mantuirea tarii sale, dar tara nu avea cum sa-l auda, pentru ca mediei nici nu-i trecea prin cap sa-i dea cuvantul. Iata ce da nastere unor puternice prejudecati de masa, unei orbiri care, in epoca noastra, este in mod special primejdioasa. […]

Eroarea materialistă a gândirii moderne

Toata lumea accepta ca Vestul este cel care arata lumii calea catre reusita dezvoltarii economice, chiar daca in acesti ultimi ani a putut fi serios zdruncinat de o inflatie haotica. Cu toate astea, o multime de oameni din Vest nu sunt satisfacuti de societatea in care traiesc. O desconsidera, sau o acuza ca nu se situeaza la nivelul de maturitate cerut de umanitate. Si multi se simt indemnati sa alunece spre socialism, ceea ce reprezinta o tentatie falsa si periculoasa. Nadajduiesc ca nimeni dintre cei prezenti aici nu ma va suspecta ca doresc sa fac critica sistemului occidental in ideea de a sugera socialismul ca alternativa. Nici gand! Dat fiind ca am cunoscut o tara unde socialismul a fost pus in lucrare, nu ma voi pronunta catusi de putin pentru o asemenea alternativa […]. Dar de as fi intrebat invers, **daca as putea propune Vestul, in stadiul sau actual, ca model pentru tara mea, as da cu toata onestitatea un raspuns negativ.** Nu, nu voi lua societatea voastra drept model de transformare pentru tara mea. Bineinteles o societate nu poate sa ramana in abisurile anarhiei, cum este cazul tarii mele. Dar este la fel de injositor pentru o societate sa se complaca intr-o stare fada, lipsita de suflet, cum este cazul vostru. Dupa ce a suferit vreme de decenii din pricina violentei si agresiunii, sufletul omenesc aspira la lucruri mai inalte, mai arzatoare, mai pure decat cele oferite astazi de stereotipiile unei societati masificate, modelate prin revoltatoarea invazie a publicitatii comerciale, prin abrutizarea venita prin intermediul televizorului si printr-o muzica intolerabila.

Toate acestea reprezinta un lucru sensibil pentru numerosi observatori din orice colt al planetei. Modul de viata occidental reprezinta din ce in ce mai putin un model de urmat. Sunt simptome relevante prin care istoria lanseaza avertismente inspre o societate amenintata ori aflata in pericol. Astfel de avertismente sunt, in cazul de fata, declinul artelor, sau absenta unor barbati de Stat. Si se intampla uneori ca semnele sa fie in mod particular concrete si explicite. Centrul democratiei si culturii voastre a fost lipsit de curent vreme de cateva ore [in ziua de 13 iulie 1977 o pana de curent a afectat noua milioane de oameni in New York, ramasi in intuneric pentru 25 de ore – n. tr.], si iata ca brusc o multime de cetateni americani s-au dedat la jafuri si scandal. Ceea ce inseamna ca tencuiala mai trebuie finisata si ca sistemul social e instabil si chiar slab intr-un anume punct.

Dar lupta pentru planeta noastra, o lupta fizica si spirituala, o lupta de proportii cosmice, nu se afla undeva intr-un viitor indepartat, ea deja a inceput. **Fortele Raului au inceput ofensiva lor decisiva**. Deja simtiti presiunea pe care o exercita, si, cu toate astea, ecranele si scrierile voastre sunt pline de zambete la comanda si pahare ridicate. De ce aceasta bucurie? Cum a putut Vestul sa alunece din mersul sau triumfal in debilitatea lui de azi? A cunoscut cumva in evolutia sa momente fara intoarcere care sa-i fi fost fatale, a ratacit drumul? Nu pare a fi cazul. Vestul a continuat sa avanseze cu pasi fermi, adecvati intentiilor proclamate pentru societate, brat la brat cu un progres tehnologic uluitor. Si absolut dintr-o data s-a pomenit in starea de slabiciune de azi. Asta inseamna ca eroarea trebuie sa se afle la radacina, la fundamentul gandirii moderne. Ma refer la **viziunea asupra lumii care a prevalat in Occident, in epoca moderna. Ma refer la viziunea asupra lumii care a prevalat in Occident si care s-a nascut in Renastere, si ale carei dezvoltari politice s-au manifestat incepand cu Secolul Luminilor.** Ea a devenit baza doctrinei social-politice si ar putea fi numita **umanismul rationalist** sau **autonomia umanista**; autonomia proclamata si exercitata de om la intalnirea cu toate fortele superioare lui. Putem vorbi de **antropocentrism**: **omul e vazut ca fiind centrul a tot si a toate.**

Din punct de vedere istoric, este posibil ca usorul declin care s-a petrecut in Renastere sa fi fost inevitabil. Evul Mediu ajunsese la epuizare din pricina represiunii intolerabile asupra naturii carnale a omului, in favoarea naturii sale spirituale. Insa, indepartandu-se de spirit, omul s-a instapanit de tot ceea ce este material. Cu exces si fara nici o masura. Gandirea umanista, care s-a proclamat drept calauza a noastra, nu admitea existenta unui rau intrinsec in om si nu vedea alta indatorire mai nobila decat raspandirea fericirii pe pamant. Iata ce angaja civilizatia occidentala moderna, nou nascuta, pe panta primejdioasa a adorarii omului si nevoilor materiale. Tot ceea ce se afla dincolo de bunastarea fizica si de acumularea bunurilor materiale, toate celelalte nevoi umane caracteristice unei naturi subtile si superioare, au fost zvarlite in afara campului interesului de Stat si a sistemului social, ca si cum viata n-ar avea nicidecum un sens mai inalt. In acest fel s-au lasat falii deschise, prin care s-a napustit raul, iar halena lui putregaita sufla astazi libera. Mai multa **libertate in sine nu reduce catusi de putin din problemele umane ale lumii, ba chiar adauga unele noi.**

Vestul la fel de materialist ca şi Estul

Cu toate astea, in tinerele democratii, precum democratia americana nou nascuta, toate drepturile individuale ale omului se intemeiaza pe credinta ca omul este o creatura a lui Dumnezeu. Altfel spus, libertatea este acordata

individului conditionat, supusa constant responsabilitatii sale religioase. Aceasta a fost mostenirea secolului trecut [XIX].

Toate limitarile de acest fel s-au atenuat in Occident, unde a survenit o emancipare deplina, in pofida mostenirii morale a veacurilor crestine, cu miracolele lor de indurare si jertfa. Statele devin fara incetare din ce in ce mai materialiste. Occidentul a aparat cu succes si chiar cu asupra de masura drepturile omului, insa omul a vazut cum i se ofileste de tot constiinta propriei responsabilitati fata de Dumnezeu si de societate. In tot timpul ultimelor decenii, acest egoism juridic al filosofiei occidentale a fost definitiv realizat, astfel incat lumea se gaseste intr-o crunta criza spirituala s i intr-un impas politic. Iar toate izbanzile tehnicii, inclusiv cucerirea spatiului, a Progresului atat de mult trambitat, n-au reusit sa rascumpere mizeria morala in care a cazut veacul al XX-lea si pe care nimeni nu a banuit-o in veacul al XIX-lea .

Umanismul devenind in cresterea sa din ce in ce mai materialist, permite, cu o incredibila eficacitate, conceptelor sale sa fie utilizate mai intai de socialism, apoi de comunism, astfel incat **Karl Marx** a putut spune in 1894 ca '**comunismul este un umanism naturalizat**'. S-a adeverit ulterior ca aceasta judecata era departe de a fi falsa. Vedem aceleasi pietre care stau atat la baza unui umanism alterat, cat si la cea a tuturor tipurilor de socialism: un materialism de nestavilit, o eliberare fata de religie si de responsabilitatea religioasa, o concentrare de spirite asupra structurilor sociale cu o abordare pretins stiintifica. Nu este intamplator ca toate aceste promisiuni retorice ale comunismului se centreaza pe **Omul** cu O mare **si fericirea lui terestra**. La prima vedere este vorba de o apropiere rusinoasa: cum ar putea exista astazi puncte comune intre gandirea occidentala si cea a Estului? Aici este logica materialista.

Nu ma gandesc la cazul unei catastrofe aduse de un razboi mondial si la schimbarile ce ar putea surveni in societate. Atata vreme cat ne sculam in fiecare dimineata sub un soare blajin, viata noastra inevitabil se va tese din banalitatile cotidiene. Insa este vorba de un dezastru care pentru multi este deja prezent in noi. Ma refer la **dezastrul unei constiinte umaniste perfect autonome si nereligioase**. Ea a facut din om masura tuturor lucrurilor pe pamant, omul nedesavarsit, care nu este niciodata complet dezbracat de mandrie, egoism, invidie, pofte, vanitate si atatea alte pacate. Platim astazi pentru greselile care n-au aparut asa hodoronc-tronc la inceputul calatoriei noastre. Pe drumul care ne-a purtat din Renastere pana astazi, experienta noastra s-a imbogatit, dar am pierdut ideea unei entitati superioare care, odinioara, mai infrana din patimile si iresponsabilitatea noastra.

Ne-am pus prea multe nadejdi in transformarile politico-sociale, iar acum iese la iveala faptul ca am dat la o parte tocmai ce aveam mai de pret: viata noastra interioara. In Est ea e calcata in picioare de balciul Partidului unic, in

Vest de balciul Comertului. Ceea ce e infricosator nu este nici macar realitatea unei lumi sfaramate, ci faptul ca partile ei sufera de aceeasi boala. Daca omul, asa cum o declara umanismul, ar fi fost nascut numai pentru fericire, cu atat mai mult nu ar fi fost nascut ca sa moara. Insa, dedicat trupeste mortii, sarcina lui pe acest pamant este cu atat mai spirituala. Nu un urlet zilnic, nu cautarea celor mai bune mijloace de achizitie, iar apoi cheltuiala vesela de bunuri materiale, ci implinirea unei dure si permanente indatoriri, astfel incat drumul intregii noastre vieti sa devina experienta unei inaltari spirituale: sa parasim aceasta lume ca niste creaturi mai inalte decat cum am intrat in ea.

A privi în sus la scara valorilor noastre umane

Este imperativ sa privim in sus, in ascensiune, scara valorilor umane. Precaritatea ei actuala este inspaimantatoare. Nu mai este posibil ca vechea masura cu care se cuantifica eficienta unui presedinte sa se limiteze doar la cat de multi bani pot fi castigati, ori la cat de indreptatita este constructia unui gazoduct. Este vorba de o miscare acceptata de bunavoie, care sa atenueze patimile noastre, o miscare acceptata cu seninatate, astfel incat umanitatea sa se ridice deasupra curentului materialist care a incatusat lumea. Chiar daca am reusit sa o ferim a fi distrusa de un razboi, viata noastra trebuie sa se schimbe, daca nu vrem sa piara prin propriul ei pacat. Nu ne mai putem lipsi de ceea ce este fundamental pentru viata si societate. Este adevarat ca omul se afla deasupra tuturor si a toate? Nu este nici un spirit superior deasupra lui? Activitatile umane si sociale pot fi ele legitim reglate doar prin expansiunea materiala? Avem dreptul de a promova aceasta expansiune in detrimentul integritatii vietii noastre spirituale?

Daca lumea nu a ajuns inca la final, atunci ea atins o etapa hotaratoare in istoria ei, asemanatoare cu importanta cotiturii care a dus dinspre Evul Mediu spre Renastere. Aceasta cotitura pretinde din partea noastra o dragoste spirituala. Va trebui sa ne ridicam la o perspectiva mai inalta, la o noua conceptie de viata, in care natura noastra carnala sa nu mai fie diabolizata, asa cum s-a intamplat in Evul Mediu, iar firea noastra spirituala sa nu mai fie calcata in picioare, asa cum s-a intamplat in epoca moderna. Ascensiunea noastra ne indreapta spre o noua etapa antropologica. Nimeni, pe acest Pamint, nu mai are alta solutie decit sa se ridice spre inaltimi. Mereu mai sus.